

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ενας λαός θρώνεται δμα
δείξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φν-
τικούς της κανόνες
ΘΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 5 ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 312

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Ένα γράμμα (από τη «Revue Arché-
logique» του Παρισιού).

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Πεζοί δρόμοι — Βιβλία για τα
παιδιά.

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ. Οι κοινωνίες (συνέχεια).

Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Στόν Κάδο (συνέχεια).

ΟΥΝΤΙΣ. Για ένα έργο.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ. Τραγούδι των ξυλοκόπων.

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ. Ο άλλος Μαντούκας.

Κ. ΜΑΚΡΗΣ. Άνοιχτο γράμμα.

ΟΙ ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ (από το Συμπρωτικό «Κόπανο»).

ΠΑΡΑΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

(Μετάφραση από τη «Revue arché-
logique» του Παρισιού).

Αγαπητέ μου φίλε.

Θά εΐταν άδικο νά προσδέσω τό παραμι-
κρό σχόλιο κάτω από τήν εξιστόρηση τής συ-
νεδρίας τής 'Ελληνικής Βουλής πού καλά σο-
φιστικές νά τήν ξαναδημοσιεύης μέσα σιό
φύλλο σου· άν και ή εξιστόρηση, παρμένη από
τό «Messager d'Athènes», δέν εΐτανε σω-
στή, κι αλλήθενε μονάχα γιά τήν περισσή απρέ-
πεια τής συνεδρίας εκείνης άπέναντι τής έδρας
τής νέας 'Ελληνικής γλώσσας, πού έχω τήν
τιμή νά διδάσκω, καθηγητής έγώ, στή Σχολή
τὴν ειδική γιά τίς ζωντανές ανατολικές γλώσ-
σες. (Κόϊτα Revue, 1908. I σ. 285).

Τό μόνο πού έπιμένω, γιατί δ,τι είναι δι-
κός μου λογαριασμός, είναι νά πραγματοποιή-
ση ή 'Ελληνική Κυβέρνηση τήν υπόσχεσή
της, δηλαδή νάναφερθῇ πρὸς τή Γαλλική Κυ-
βέρνηση γιά νά πάψη — κι αὐτὸς λέει ὁ Mes-
sager, τό σκάνταλό τής διδασκαλίας
μου. Χρέος της είναι νά ἐκτελέσῃ μιὰ τέτοια
υπόσχεση.

Καί φαίνεται πὸς ἔγινε ή ἀρχή, ἀπό τήν
'Αθήνα. Μαθαίνουμε πὸς τὸν κ. Ν. Χατζι-
δάκη — ἀντιπὸ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκη — τότε φο-
βέρισε ὁ Ὑπουργὸς τής Παιδείας πὸς θά τὸν
πάψη ἀπὸ τή θέση του σιό Πανεπιστήμιο,
γιατί είναι δημοτικιστής! Ὁ κ. Ν. Χατζιδά-
κης είναι μαθηματικός.

Ἀπὸ τήν ἄλλη τὴ μεριά, ὁ Δῆμος, μέ τήν
ἀπόφαση μιᾶς ειδικῆς Ἐπιτροπῆς, παύει κι
αὐτὸς τὰ ἱστορικά καί γραφικὰ ὀνόματα Πλά-
κα, Πετράλωνα κτλ. Ἡ Πλάκα θά λέ-
γεται σιό ἐξῆς συνοικία Λυσιπράτους,
τὰ Πετράλωνα, συνοικία Βαράθρου καί

Μελίτου καί τό Χελιδάρο, Ἀκαδη-
μία Πλάτωνος.

Ἡ νέα Ἑλλάδα είναι χώρα ζωντανή καί
γερή. Μά δέν πρέπει γιά τίποτε νά πελνιζόμα-
στε. Ἡ καθαρεύουσα είναι ἄξια ὅλα νά τὰ κα-
τορθώσῃ γοργά γοργά.

Φκαριστώντας σας γιά τὰ καλὰ λόγια πού
εΐπατε γ. ἔ μένα, μένω ὁ ἀφοσιωμένος φίλος σας

δ τοῦ Θεριστῆ 1908

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΖΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

Α'.

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

«Κι ἀκόμα μὴν ξεχνάτε πὸς τίσιν ἀν-
τίς λέξεσ (έννοεῖ τὸ γλωσσικό μας «μη-
μα») οἱ Ἕλληνες δὲ βλέπουνε μονάχα τὴ
μελλομένην λογοτεχνία, πού κι αὐτὸ δέν
είναι γιά νά τὸ παραμελῇ κανεὶς· βλέ-
πουνε δ,τι συνενώνει τήν κοινωνία, δ,τι
συμβολίζει, ἐκρή καί ἀβίαστη, τήν ἐθνικό-
τητα. Ὁ κ. Ψυχάρης θά σᾶς δείξῃ μέ
τὴ φωνιὰ τοῦ πολεμιοτῆ, μέ τήν καρδιά
τοῦ συγγραφέα, μέ τήν ἐπιβολή τοῦ φιλο-
λόγου ὅλη τήν ἐπιστημονική, τὴ λογοτε-
χνική, τὴν ἱστορικὴ καί τὴν ἐθνικὴ ση-
μασία τοῦ γλωσσικοῦ ναυγᾶ».

Théophile Homolle,
μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου.
ἐπίτιμος διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς
Σχολῆς τῆς Ἀθῆνας. (Ἀπὸ τήν ὁ-
μιλία του «Γιατὶ ἀγαποῦμε τὴν Ἑλ-
λάδα». La Grèce, con-
ferences e.t.c. Paris 1908.

1

Ἐπίσημοι καί ἀσήμαντοι, πολιτικοί καί ἀκα-
δημαϊκοί, φανατικοί καί ἀνεξέθρησκοι, γέροι καί
νέοι, γυναῖκες κι ἄντρες, δουλέψανε μέ τήν ἐλπίδα
πὸς θά διορθώσουν καί πὸς θά καλυτερέψουν τήν
Παίδειά μας. Οἱ νόμοι πού ψηφιστήκανε οἱ ἐκπαι-
δευτικοί, τὰ σύντομα τὰ διατάγματα καί τὰ προ-
γράμματα τὰ περισσόλογα γιά τὰ βιβλία πού χρειά-
ζονται τὰ σχολεῖά μας, τὸ δείχνουν. Μά τίποτε δέν
κάνουν ὅλα τούτα, μέ ὅλη τήν καλὴ θέληση, μέ ὅλη
τὴ σοβαρότητα καί τήν πολυγλωσσία διορθωτῶν καί
καλυτερευτῶν, μέ ὅλα τὰ ποσοτικά κοῖτάματα
καί τὰ ἐπιστημονικά μεταχειρίσματα ψυχολογικῶν
ἐρχῶν καί παιδαγωγικῶν κανόνων, τίποτα δὲ φιλα-

νε ὅλα τούτα, καί χαμένα πάνε. ἔνδο μένει σιό
σκολεῖο ἀκοίταχτο καί προτινιέται· σεβαστὸ καί
φυλάγεται ἀπείρχτο τὸ μεγάλο τὸ ἀψυχολόγητο
καί τὸ ἀντιπαιδαγωγικὸ τὸ κοῖμα, ἡ καθαρεύουσα.
Ἐνδο μένει ἀμεταχείριστο, τὸ τρανὸ ἀλάθευτο
ὄργανο τῆς ἀκέρειας, καί μόνος ἀληθινῆς, κι ἀπ' ἄ-
κρη σ' ἄκρη σωστῆς διανοητικῆς προκοτῆς τοῦ ἐλ-
ληνικοῦ γένους· τὸ μόνο ὄργανο, τὸ πλεγμαμένο ἀπὸ
τάρχεῖα ὅλα καί μαζί ἐμψυχωμένο ἀπὸ τὰ νέα ὅλα,
τὰ πατροπαράδοτα, τὸ καταρρονεμένο καί τὸ πα-
ραπεταμένο ὄργανο· ἡ δημοτικὴ μας. Ἐπιτροπές
καί παραεπιτροπές δέρονταν καί παραδέρναν τὸ πε-
ρασμένο καλοκαίρι κρίνοντας καί κατακρίνοντας τά-
ναγνωστικά βιβλία. Ὅπου ξεμύτισε μέσα σ' ἐκεῖνα
ἡ δημοτικὴ γλώσσα, ὅσο κι ἂν εΐτανε τὸ ξεμύτισμα
δειλὸ, μισό, λιγὸψυχο, κρυμμένο καί πέρα πολυ-
ντροπαλὸ καί συντηρητικὸ σιόν πεζὸ λόγο, ἡ δημο-
τικὴ γλώσσα βρίστηκε, χτυπήθηκε, συσφαινήθηκε,
καί σημάδευτηκε σὰ κοῖμα τὸ ἀψυχολόγητο καί
ἀντιπαιδαγωγικὸ τὸ κοῖμα. Ὅπου νά ξεπροβάλλῃ πρὸ ἐλευτέρου καί κάπου νά στα-
θῇ, εἶται μέ τὴ βοήθεια μιᾶς δυνάμεως ἀπὸ τυφλῆ
κι ἀπ' ἀσφόρητῆ συνήθεια κρυμμένης κι αὐτῆς. Καί
σιό τέλος, ἀπὸ τὰ βιβλία στάνανγνωστικά, γιά τὸ
δημοτικὸ σκολεῖο, βρέθηκε πὸς τίποτα δέν ἀξίζει.
Τοῦ κάκου ἀπὸ τοὺς σοφοὺς μας οἱ πρὸ φιλοδίκαιοι
καί πρὸ καλοσυνεῖδητοι — πόσοι ταχὰ νάειταν; —
πολεμήσανε νά κρατήσουνε μέσα στὰ βιβλία ἐκεῖνα
κάτοιο εὐεργετικὸ ἀέρισμα ἀπὸ τὴν πνοή τῆς ζωῆς.
Οἱ ἀστυνόμοι τῆς καθαρευουσιολογίας, ἀσυμβίβαστα
κι ἀλύπητα, μέ πυρωμένο σίδερο σημάδεψανε μέσα
στὰ λογῆς ἀλφαριθμητάρια καί τάνανγνωσματάρια μέ-
σα, κάθε τύπο πού δὲ βρίσκεται σιό λεξικό τῆς
«Ἑλληνικῆς γλώσσας» τοῦ Λιδδελου καί τοῦ
Σκώττου, κάθε λόγον κατασκευὴ πού δὲ θά μπα-
ροῦσε νά σταθῇ, τὸ λιγώτερο, σιόν Ξενοφῶντα. Καί
οἱ ἀποδιωγμένοι — μέ τίποτο τρόπο — κι ἀπορριμμένοι
συγγραφεῖς, μέ χριστιανικὴ ταπεινὸσύνῃ καί σὰ με-
τανοημένοι ἀμάρτωλοι ἀπκντώντας πρὸς τοὺς σταυ-
ρωτῆδες τους, ἀπολογηθῆκανε σάν κατηγορούμενοι
καί εἶπαν, ταμπουρωμένοι ἀπὸ πίσω ἀπὸ λογῆς
ταμπούρια ψυχολογικά καί παιδαγωγικά, πὸς τήν
ἀπλὴ γλώσσα τὴ μεταχειρίστηκανε μόνο καί μόνο
σάν ἓνα modus vivendi διπλωματικό, πού τοὺς
εὐκολύνει νά συνεννοηθοῦνε μέ τὰ παιδιά· ἡ δημο-
τικὴ γλώσσα, σκαλωσιὰ ὅσο λίγο λίγο νά μπορέσῃ τὸ
παιδί νά σκαρφαλώτῃ ἴσα μέ τήν κορφή τῆς κα-
θαρεύουσας. Οἱ ἀξιοτίμοι, καί δικασμένοι, καί συγ-
καταβατικοί καί ὑπομονετικοί καί περιεργοί καί κο-
λοβοί καί ὅλος δόλου ἀνὼφοι κι ἀνάποδοι φιλο-
δημοτικιστὰδες τούτοι μεταχειρίζονται τὴ δημοτικὴ

γλώσσα για να μπαλάνουμε και για να στουμπώνουν την καθαρεύουσα (1). Και γι' αυτό πολύ σωστά και πολύ λογικά τούς χτυπάνε οι βέροι άστυνόμοι της καθαρευουσιολογίας. Οι άμιχτοι καθαρευουσιάνοι έχουν δικαιο. Ο Νόμος θέλει να είναι η γλώσσα των άκωνων βιβλίων καθαρεύουσα, θαλά και ά πλη, και μόνο δε τα ποιήματα και οι παροιμίες μπορεί να είναι γραμμένα δημοτικά. Ομαλότητα στην καθαρεύουσα θα πη, φυσικά, άττικισμός με την όκα και άρχαϊσμός με το παρπάνου. Όσο για την απλότητα, σε καιρό και σε τόπο που, καθώς λέει ο Έμμανουήλ Ροΐδης κάπου, κατάντησε κανόνας να παρουσιάζονται τα πράγματα από την άνάποδη, γιατί και η λέξη καθαρεύουσα να μη συνονοδεύεται από το επίθετο απλή, καθώς συχνά πυκνά βλέπουμε να συνοδεύεται και από το επίθετο εύληπτος; Ο μεγάλος σατυρικός μας ο Λασκαράτος δε θα ήξερε τί του γίνονταν, όταν έγραψε στη Σιχουριγή του: «Η άφυσικότητα είναι η μανία των άποπληνιμένων λογισμάτων, η δυστυχία του Έλληνικού Έθνους». Εκείνο το Έθνος δεν είναι προωρισμένο για να μείνη ελεύθερο που οι λόγοι έχουν άρχή τους να μιλάνε σε τέτοιο τρόπο μπερδεύοντας... Τών άσυμβίβαστων της καθαρεύουσας σε φτάδων το ψέμα είναι λογικό, όσο είναι λογική η άλήθεια των Ιεραπόστολων του άκέρειου δημοτικισμού. Και στο γλωσσικό ζήτημα, καθώς είναι στον άρχατο μύθο, σαν τη Άρετή και την Κική μπροστά στα μάτια του Ηρακλή, και μπροστά στη γλωσσική συνείδηση του Έθνους, δύο δρόμοι άπλώνονται: ο δρόμος της καθαρεύουσας, ο χιλιόπατημένος κι ο εύκολοπάτητος, — άναθεμα την πρόληψη και τη συνήθεια! — κι ο δρόμος της δημοτικής. Δια-

1) Τώρα τελευταία, καθισμένοι σ' ένα πάγκο του Ζαπείου άκουσα μία κυρία που διηγότανε στο παιδάκι της μία ιστορία. Της κυρίας η διήγηση σ' δημοτική καθάρια είχε τύψεις συνειδήσεως. Κι άμέσως, για να διορθώσει το λάθος της, που δε θα καταλάβαινε το παιδί, πρόσθεσε: «Αηλαδή μέσα της την έρωσε το κακό που είχε κάμει». Η άλήθεια για μας είναι ότι η άραία δημοτική έκφραση «την έρωσε το κακό» δεν είναι μόνο προσωρινό μέτρο όσο νάμπη ο νους του παιδιού μέσα στα ψηλά καλλιλογική μυστήρια της φράσης «τύψεις συνειδήσεως», άλλ' είναι ο όρθος ο τυλειωτικός λόγος που έκφραζε στη νέα Έλληνική γλώσσα άκριβέστατα κι άβυσσικά το νόημα, για μικρούς και μεγάλους. Το παράδειγμα τούτο πρέπει να εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση, για το μεταχέρισμα της γλώσσας.

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ

— Έχε δά λίγο ποιμήν! Με το κολάι μας θάν τα πούμε! Ο μακαρίτης ο πατέρας μου σώνει και καλά ήθελ' από μικρός να γνωρίσω τον κόσμο, να μάθω να ψωνίζω, να προσέχω μη με γελούνε, να μην έχω το νου μου μονάχα στα παιχνίδια... Θα με ρωτήσης τώρα μένα — καλά έκανε; Σά γιατρός, που μπορώ να ψυχολογήσω σε τέτοια πράγματα καλύτερα π' άλλους, θά σου πω όχι! Δεν είναι σωστό να παίρνεις ένα παιδάκι άδολο μέσ' από τα παιχνίδια του, άπ' τη χαρά του, και να το χώνης με το στανιό στο μαρτύριο της ζωής, να του δείξης, τάχα, τις κακοτοπιές, να φυλάγεται! Κολοκύθια!

*) Η άρχή του στον άριθ. 308.

λέχτε. Μεσιανός δρόμος δεν υπάρχει. Όμως αν υπάρχει πάντοτε στα πράγματα και στις ιδέες ένας μέσος όρος φιλοσοφικός, που μπορεί να ταιριάζει κάπως και τα δυσκολοταίριαστα, το μέσον δρο τον έχετε, το συμβιβασμό τον κάεστε, γράφοντας τη δημοτική. Όχι γιατί μονάχα η δημοτική κλει μέσα της την άρχαία οργανικά και ουσιαστικά, εκεί που της καθαρεύουσας ή άρχαιοπρέπεια είναι πιο πολύ έξωτερική, μα για κάτι άλλο άκόμα: Γιατί, το να γράφεις τη δημοτική εν τάξει και μεγέθει — δε βρίσκω τώρα άλλη φράση προσφορώτερη από τη φράση του Άριστοτέλη για το χαρακτήρισμα της οργανωμένης δημοτικής — το να γράφεις τη δημοτική, τούτο είναι ένας μέσος όρος, ένας συμβιβασμός. Άνάμεσα στη γλώσσα την άρχαία που μιλήθηκε και γράφτηκε και πέρασε και πάει, κι άνάμεσα στη νέα γλώσσα που μιλιέται μοναχά και περνά και πάει σαν ποτάμι άμνητικώτατο, μπαίνεις έσύ στη μέση της βαζεις φράχτη, γράφοντας τηνε συγκατακράτητο το κύλημά της. Ο λόγος ο γραμμένος, όσο ζωντανός κι άνίσως δείχνει, ο έσκιος του θανάτου πέρασε από πάνω του. Το κοντύλι μας είναι λιγάκι σαν την καρφίτσα που τρυπώντας έδεσε την πεταλούδα κάπου, όσο κι αν είναι ζωηρά τα χρώματά της όσο κι αν στέκονται δάανοιχτα τα φτεράκια της.

2

Το γλωσσικό το ζήτημα είναι, πρώτ' άπ' όλα, ζήτημα διανοητικό· πολιτικό δεν είναι από μιας άρχής, μήτε καθαρά κοινωνικό. Έρχεται στην πολιτική, έρχεται στην κοινωνία άγάλια άγάλια εκεί που ξετυλίγεται κι άπλώνεται και μεγαλώνει και μεστώνεται. Όπλο του δεν είναι βέβαια το σπαθί· είναι ο Λόγος· μα κι ο Λόγος κόβει. Είφος λόγου κάποιον λείε — άνίσως δε μετ' η ανήκη μου — ο Σφοκλής. Μέσα στο σουλτανάτο του, το μόνο ζήτημα που μπορείς, χωρίς να κινιήσης, να το κράξεις ιδεολογικό, είναι το γλωσσικό μας ζήτημα: η Ιδέα, με την άδειά της, κ. Ξενοπούλε. Δεν είναι φροντίδα λιγοστών καλαμαράδων και πρόφαση γι' άλληλοφάγωμα ωρισμένου κύκλου γραμματισμένων. Είναι για να γνωάση και είναι για να συνταράξη το Έθνος όλο πέρα και πέρα. Γιατί και οι πατέριδες δεν είναι μόνο πολιτικά φκινόμενα· είναι φαινόμενα — μπορεί και πιο πολύ — διανοητικά. Τών

3

πραμάτων η τάξη θά κάμη νάμπη μία μέρα στη Βουλή το ζήτημα, να γίνη κόμμα πολιτικό, καθώς το παρατήρησε σωστά στο Νουμά ο Έρμονας — Βλαστός. Τών πραγμάτων η τάξη θά κάμη — δεν ξέρω πότε, κι αν άργά η γλήγωρα — θά κάμη, βέβαια, το γλωσσικό ζήτημα, θά το κάμη σύνθημα της μεγάλης κοινωνικής επανάστασης που λαχταρούμε. Οι φανατικοί άντιπρόσωποι της καθαρεύουσας που, δε δείχνονται άδιάφοροι μπροστά μας, που δεν κάνουν πως γελούνε μ' έμας (κακά γελούνε όσοι γελούν) που θυμώνουν και φωνάζουν, και μας λένε πληρωμένους και μας λένε πουλημένους και μας λένε προδότες και Βουλγάρους και Τούρκους και δεν ξέρω τί άλλο, έτσι με το άφρισμα και με το μπάτσισμα, έτσι με το ψέμα και με τη συκοφαντία, δείχνονται πάντα πιο πολύ βαθιοστόχαστοι, πιο πολύ άνοιχτομάτηδες, και τεχνίτες του πολέμου πιο άξιοι, από τους ντιλεττάντηδες, της πέννας τους λιμοκοντόρους, που η πορεύονται μαζί μας με συγκαταβατικά χαμόγελα ή μας βλέπουνε στραβομουτσουνίζοντας, ή, για να σκάψουνε μαζί μας, πιάνουν το τσαπί με χέρια γαντοφορεμένα. Γυμνά και ροζωμένα είναι τα χέρια μας έμας από το τσαπί και για το τσαπί και για κάθε όπλο που χρησιμεύει για καλύτερο, για γλυτωμό· για ξανάνθισμα, για την άκαστη. Χτυπάμε. Χτυπάτε μας.

— ΑΜε τη γλώσσα, όλ' αυτά, καλέ: φοβερά και τρομερά! θά μας πούνε οι φρόνιμοι και οι μετρημένοι, κι θά μας βγάλουνε τη γλώσσα τους κοροϊδευτικώτατα.

— Γιατί όχι; Γλωσσικό ζήτημα θά πη έθνικό ζήτημα. Με τη γλώσσα δείχνονται και ξεδιπλώνονται οι δύο τεράστιες δυνάμεις της έθνικής ψυχής: Τέχνη και Έπιστήμη. Η Άθήνη πιο ψηλά από τη Ρώμη, ο Γαλιλαιο πιο ψηλά από το Βίσαρκε, ο Δαρβίνος πιο ψηλά από το Βελιγκτώρα. Στην Άγγλία θαμποχαράζοντας ο δέκατος έννατος αιώνας. Τα μοναρχικά και τάρστοιρικά φρονήματα, θεία και είδωλα. Όσοις φνέριανε γνώμη καπως δημοκρατική, κιντώνε να πετροβοληθώ. Το Έθνος, μισαλλόδοξο, και κοντά σε κείνο, η κυβέρνηση μισαλλόδοξη με το παρπάνου. Μορφωμένους κ' εύγενικούς πολίτες τους φυλάκιανε και τους μεταχειρίστηκαν σαν κοινούς κακούργους. Ο τύπος κυλούσε

Στα παιδικά μας χρόνια βασιλεύει μίμηση κι όχι κρίση. Παίρνεις το παιδί στο παζάρι να το μάθης να ψωνίζει, μα το μαθαίνεις και βρωμόλογα και φερσίματα της χλιμπάχιας... Άς είναι! Δε θά κρίνουμε τώρα τις ιδέες του μακαρίτη... Θεός σχωρίστον!... Λοιπόν τί έλεγα:

— Πώς ήθελε να σε μάθη να ψωνίζης...
— Ά ναί!... Βρέ άμαξά, καύμινε, πολύ τραντάζει τάρμαξί σου! σωστής άντεροβγάλτης...
— Ο δρόμος, άφέντη, φταίει... όλο λακκούδες, βλέπεις...

— Όλο η νύφη κάνει τα στραβά ψωμιά!...
Ο μακαρίτης, το λοιπό, μ' έπαιρνε στο χασάπη του και στον ψαρά και μουδειχνε πως να ψωνίζω, τί πράμα να διαλέω, πως να ξεχωρίζω τα ζύγια. Λίγο λίγο κουτσόμαθα τότε η ζυγαριά δείχνει μία όκα και πότε μιάμιση, γνώριζα πως για κιμά πρέπει να πάρη κανείς μπουτι και για βραστό σβέρκο, ξεχωρίζα τα μπαμπούνια πό τις γόπες και τα πλατόψαρα, μα όλ' αυτά τ' έλεγα πάνω πάνω, άσυνείδητα, όπως μάθαινα και τις φυλλάδες του σχολιού μου. Μία μέρα, που έλειπ' ο πατέρας μου, ήθελ' η μανικ μου να πάρη ψάρι κ' έσκαψε, μη έχοντας κανένα να της ψωνίση· σαν έσκουσα — Γώ, μαννούλα,

θά σου ψωνίσω, της σκαζώ με περηφάνια, μ' έμαθε μένα ο μπαμπάς μου να ψωνίζω! Βρέ άμαξά από κεί, μου κάνει κείνη γελάντας, πουμαθες και συ να ψωνίζης, παλιοκούνοπι! — Έμαθα σου λέω! Θά πάω στον ψαρά μας... Μπουλούκο και θάν του πω να μου δώση ό,τι ψαρι τ' άρέσει. Μη φοβάσαι τα κάρα, θά πηγαίνω άκρη άκρη!... Μιχ και μου κέ πνισε να πάω, δεν τον άφηνα πιά το χαβά μου, έχω χισα σε λίγο και τα κλάματα, ως που πίστεψε κ' η μάνα μου πως είμαι φουνητής πρώτης! Μοΰδωσε δύο σφάντζικες, ποΰχαμε τότες, και μ' έστειλε με την ευχή της, παραγγέλνοντας να της πάω μεγάλο ψάρι, το πιο μεγάλο που θά βρώ, να το κνή βραστό. Εγώ, μωρέ γάτια μου, παλκώσα άπ' τη χαρά μου! Βλέπεις, τώτε φορά που παρουνιζόμανε για νοικοκύρη. Πήρα άκρη άκρη κάτω στο παζάρι, βρήκα τον ψαρά μας, μα μόλις είδα στον πάγκο του τα ψάρια στραβομουτσουνισα! — Δεν τ' έβλεπα γώ αυτά, το φωναζώ, η μάνα μου έλεγε να διαλέξω το πιο μεγάλο ψάρι. Ο δύστυχος ο ψαράς θέλησε να με βάλη στην ίσιο δρόμο... Βρέ μικρό, μου λέει, του Στραβοσκιάδη παιδι! δεν είσαι; Άσε με να σου δώσω καιό ψαρι, ξέρω τί θίνα σπíti σου. Σήμερις μόνο μπαμπούνια και γόπες έχουμε, δε

στή λασπη κάθε προδευτικό, κρίζοντάς τονε κατεργάρεν καὶ ἀντεθνικό. Ἄλλων ἔκαψε τὰ σπίτια ὁ ὁ χλος καὶ ἄλλοι ἀναγκαστήκανε νὰ φύγουνε στὴν ἔξορτα. Μάτα σὲ τέτοιο κόσμῳ, ποῦ ἔτσι τοῦ ἀνιστάκοταν τοῦ κινουρίου, λείει ὁ ἱστορικός, τὸ καινούριον δὲν μπορούσε νὰ γεννηθῇ. Καὶ ὅμως ἡ ἐπανάστασις μπῆκε· μπῆκε, φορώντας προσωπίδα, καὶ ἀπὸ δρόμο πλαγινοῦ. Ἡ ἐπανάστασις τοῦτη δὲν εἶτανε κοινωνική, καθὼς εἶτανε στὴ Γαλλίᾳ, δὲν εἶτανε φιλοσοφική, καθὼς εἶτανε στὴ Γερμανίᾳ, εἶτανε φιλολογική. Ἡ μεγάλη πλημμύρα τοῦ νεώτερου νοῦ ποῦ ἄλλοῦ τὰναποδογύρισε ὁλόκληρο τὸ κοινωνικὸ καὶ τὸ πνευματικὸ χτίριο, ἐκεῖ πέρα δὲν κατέρωθεσε στὴν ἀρχὴ νάλλᾳξῃ ἄλλο τίποτα παρὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ γούστο. Καὶ νὰ : ἡ σκέψις ἡ παγωμένη καὶ ἡ σκληρὴ, παλεύει καὶ ἀπχαλίνει· ὁ ἀλύγιστος ὁ στίχος λυγίζεται· τὸ λεξικό μὲ τὰ εὐγενικά ὀνόματα τῆς καθαρουσιολογίας ἀνοίγει· τίς πόρτες του, καὶ μπαίνουνε τὰ λόγια τὰ δημοτικὰ τῆς κουβέντας καὶ τῆς ζωῆς. Ἡ ποίησις ἐναλίωντανε... Καὶ ὁ μεγάλος *Taine* ζωγραφίζοντας τοὺς καίρους ἐκείνους μέσα στὸ περίφημο ἔργο του, συμπερνάει : «Μέτρια ἡ ἀλλαγὴ, τοῦλάχιστο καθὼς φαίνεται· μὰ, τὸ κάτου κάτου τῆς γραφῆς, ἀξίζει τίς ἄλλες. Γιατὶ τὸ νάλλᾳξῃ τὸν τρόπο τοῦ γραφοῦ λόγου σημαίνει πὼς ἀλλάζει τρόπο ἡ σκέψις σου· τὸ ἄλλαγμα τοῦτο θὰ φέρῃ ὅλα τᾶλλα, καθὼς ἡ κίνησις τοῦ κεντρικοῦ ἔξονα, δίνει τὴν κίνησις σὲ ὅλους τοὺς συναρμοσμένους γύρω τροχοὺς».

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΓΥΡΟ ΤΩΝ ἈΡΩΝ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΥΛΟΚΟΠΩΝ

Γκάπ καὶ γκόπ, οἱ ξυλοκόποι
Τῆς Ζωῆς οἱ χυροκόποι
Γκάπ καὶ γκόπ, μὲ τὰ τσεκούρια
Στὰ κορμάλια τῶν δεινῶν,
Τὰ σφειτάμνι, τὰ πλατάνια
Σωρούσιν τὰ πέσιν καίτιν.
Γκάπ καὶ γκόπ, οἱ κοστονιές
Καὶ τὰ πείνα καὶ οἱ ἐρινιές.
Δόστε τους κοστολογίς
Νὸ ἀγκυλιάσουνε τὴ γῆς.
Τὰ πουλιά θενά σκυλχοῦνε

Καὶ μακριὰ θὰ σκορπιστοῦνε
Ριχνοντας πικρὴ κραυγὴ,
Ρημαχτήδες, χαλαστήδες
Τῶν μικροῦτσικων σπιτιῶν,
Ποῦ μαστροὶ χελιδόνια
Ἔχτισαν καὶ σκυλχοῦνε,
Νὰ γεννήσουνε τ' αἰγὰ τους,
Νὰ πληθύνουν τὴ γεννιά τους.

Γκάπ καὶ γκόπ, οἱ ξυλοκόποι
Καὶ παντρεύονται οἱ ἀνθρώποι.
Καρυδένια τὰ κρεβάτια
Θενά φτιάσουν μαργαροί,
Τὰ κρεβάτια ποῦ θὰ στρώσουν
Νιόπαντροι γὰ ξαπλωθῶν,
Παραμύθια γὰ νὰ ποῦν.
Γκάπ καὶ γκόπ, οἱ ξυλοκόποι,
Τῆς Ζωῆς οἱ γλεντοκόποι.
Γκάπ καὶ γκόπ, μὲ τὰ τσεκούρια
Κι ἔρχονται τὰ γεννητούρια.
Κούνιες, κούνιες, παρακούνιες
Ἀπὸ βέρο βαλανίδι,
Κούνιες, κούνιες, παρακούνιες
Κι ἀπὸ τῆς ἑξῆς σονίδι,
Γὰ τῶν πλούσιων τὰ παιδιὰ
Καὶ γὰ τὴ φτωχολογία.

Γκάπ καὶ γκόπ, μὲ τὰ τσεκούρια,
Πάστε καὶ ἀναπνέει καινούργια,
Κόψτε πάτερα καὶ ξύλα
Καὶ σινιές καὶ περβάλα.
Οἱ ἀνθρώποι πλημμυρίζουν
Κι ὅλο παίρνουνε καὶ χτίζουν.
Χτίζουν κάστρα καὶ καλύβια,
Χτίζουν πύργους καὶ ἐκκλησιές,
Ποῦ ἔχουν πόρτες, παραθύρια
Καὶ ταβάνια καὶ σκεπές.
Ποῦ ἔχουν τέμπλα καὶ στασίδια,
Ποῦ ἔχουν σκάλες καὶ σκολιά
Νὸ ἀνεβῶνο-κατεβαίνουν
Τὰ κατόγια καὶ τ' ἀνόγια
Καὶ τὰ λακατιά.

Γκάπ καὶ γκόπ, θέλουν σκαμνιά
Ἀπὸ φιλονορία.
Καὶ καρέκλες νὰ καθήσουν
Καὶ τραπέζια νὰ δειπνήσουν.
Θέλουν πλόσκες πουραριάς

Καὶ μαστέλλα γὰ νὰ πίνουν
Καὶ ν' ἀρμέγουνε τ' ἀρνιά
Καὶ κουροῦνες γὰ τὰ ζᾶ.
Θέλουνε καὶ κονοστάσα
Ἀπὸ καθαρή ἔβενια
Καὶ Χριστοὺς καὶ ἱεραγίες
Σύλινους στὶς ἐκκλησιές
Θέλουνε καὶ θυμωτήρια
Γὰ νὰ καῖνε τὸ λιβάνι,
Νὰ ξορκίζονε τὴ μόρα.
Ποῦ ἔρχεται τὴν κακίαν ὥρα.

Γκάπ καὶ γκόπ, θενά οἱ κυράδες
Ἀργαλιός, σκουτιὰ νὰ φαίνουν
Καὶ χερσὶ καὶ στερωσίδα
Μὲ ζωγραφιστὰ τὰ γέδια
Καὶ τοῦ Ἡλίου τὸ ποταμίδι,
Ποῦ ἀπ' τὸν Ἑσπερο ἐνικήθη,
Θέλουν σαῖτες καὶ μιτάρια
Καὶ δοντωτέρὰ λανάρια,
Νὰ μιτάρουν, νὰ λανάρουν
Καὶ διωστήρια γὰ νὰ διάζουν
Καὶ καρὼλια καὶ μισοῦρια,
Νήματα νὰ μισομυρίζουν
Καὶ κλωστὲς νὰ καρουνιάζουν.
Θέλουν τσάκινα οἱ χανοῦμισσες
Κι οἱ γλυκώθωρες κυράδες
Καὶ τσιμποῦνια νὰ καπνίζουν
Θέλουν οἱ χυζιάδες.

Θέλουν ἀπλασὰ ἀπλαδάνια
Καὶ πλαστήρια, τὰ φωμιά
Οἱ δημοφῆς νοικοκυρές,
Σὲ γιορτῶν πορημιές.
Νὰ ζυμώνουν, νὰ φουσκώνουν,
Νὰ καφώνουν καὶ νὰ ἰδρώνουν,
Θέλουνε καὶ γὰ τὸν τρύγο
Τὰ διπλὰ τὰ πατητήρια,
Νὰ ποτᾶνε τὸ σταφύλι
Κορασὲς μὲ ροδοχέλι,
Τὸ κρατὶ νὰ ξεχειλάει,
Γέρω νὰ μισοκοβόλαι
Νὰ μεθοῦνε, νὰ γελοῦνε
Καὶ τὸν κόσμῳ νὰ χαλοῦνε
Καὶ νὰ σπῆρουνε χοροὺς
Παππαδὶες μὲ δημοφονιούς.

Γκάπ καὶ γκόπ, τὰ πρωτοτάξια

βγάλανε μεγάλα ψάρια· στασου νὰ σὺ δώσω κατὶ μπαρμπουνάκια... τεφαρίκι! — Δὲν τὰ θέλω! — τοῦ φωνάζω γὼ γεννατωμένους· δὲ μὲ γελάς ἐσύ, γὼ θὰ πᾶω τῆς μάνας μου μεγάλα ψάρια!... Δίπλα του ἕνας ἄλλος κατεργάρεν ψάρια· ποῦλοῦσε κατὶ σπαθόψαρα, μιάμιση πῆχτο τὸ ἔνν, ποῦ τραβήκανε τὰ μάτια μου σὰ μαγνήτης — «Ε, μικρέ, μὲ φωνάζει, γὼ τᾶχω τὰ μεγάλα ψάρια, πὺς μεγάλα ποῦ τὸ μπότ σου! — Ναί! Ναί! λέω γὼ, γεμάτος χαρὰ, τοῦτα εἶναι τὰ πὺς μεγάλα ψάρια! Τέτοια θέλ' ἡ μάνα μου... Ὅσο καὶ νὰ φωνάζ' ὁ δικός μας ὁ ψαράς, πὺς εἶτανε τὰ χειρότερα ψάρια, πὺς δὲν τὰ τρώγανε σπῆτι μας, τοῦ κάκου γὼ ἐπῆμενα νὰν τὰ πᾶρω, ὡς ποῦ τσακωθήκανε στὸ τέλος οἱ ψαράδες καὶ τραβᾶ με ὁ ἕνας τραβᾶ με ὁ ἄλλος κοντύνανε νὰ μὲ ξεμερδίσουνε!

— Σὰν τίς γυναῖκες ποῦ πήγανε τὸ παιδί στὸ Μεγάλο Σολομῶντα, εἰ;

— Ἀπαράλλαχτα! Νίκησε ὁ κατεργάρεν ψαράς καὶ μὲ τίς δύο σφάντζικες ποῦ τοῦδωσα μὲ τὰ φάρτωσε ὅλα τοῦ τὰ παλιόψαρα, τρεῖς ὀκάδες πᾶνω κάτω, ποῦ μὲλὶς τὰ σήκωνα. Δὲν εἶχα κάνει πέντε βήματα καὶ τὸ δεξιὸ χέρι μου, ὅπως προσπαθοῦσα νὰ τὰ σηκῶω ψηλά, νὰ μὴν ἀκουμποῦνε χά-

μου, μούδιαι, μὲ κόπῃ, καὶ ἀναγκάστηκα νὰ τὰ βαστῶ πότ' ἐν τῷ χέρι, πότ' ἐν τῷ ἄλλῳ· σὲ λίγο καὶ τὰ δύο μου χέρια πέφτανε μούδιασμένα καὶ οὔτε μιά σπιθαμὴ ψαλὰ δὲν μπορούσα νὰ σηκῶω τὰ ψάρια· τί νὰ κάνω; νὰ ρίξω τὰ ψάρια στὸν ὁμὸ μου εἶτανε μιά σφιγρὴ σκέψις, μὰ ἔλα ποῦ φοβόμηνε νὰ λερῶω τὴν καθαρὴ μου ποδίτσα, ὅτι κιόλας μὲ τὴν ἐβὰλ' ἡ μάνα μου! Δὲ χωράτευσ κείνη σὰ μ' ἔβλεπε λερωμένο... Ἰσοτιμότερο μὲ φάνηκε νὰ τὰ φήσω νὰ σέρνουνται χάμου, γιατί, τοῦλάχιστο, τὰ μισὰ μονάχα θὰ λερωνόντανε, ἀπ' τὴ μέση καὶ κάτου! Ἐπειτα μπορούσα νὰ τὰ πλύνω σὲ καμιά βρύση πρὶν πᾶω σπῆτι μου. Ἐτσι καταδικαστήκανε τὰ ψάρια νὰ σέρνουνται, καὶ ὡς νὰ πᾶω σπῆτι μου ἀφήσανε σημάδια σ' ὅλο τὸ δρόμο! Συλλογιστῆτε πᾶς ὅσοι μὲ βλέπανε τί γέλιχ κανανε... Σὰν ἔφτασα σπῆτι, τὰ ψάρια μου δὲ θέλ' ἀλεύρωμα, γενήκανε στ' ἀλήθεια ψάρια τοῦ δρόμου! Τὰ κοίταζα καλὰ καλὰ καὶ σὰ νὰ μὴν τὰ γνώριζα. Πήγα καὶ σὲ μιά βρύση, στὴ γειτονίᾳ μας, καὶ ἀρχισα νὰ τὰ πλύνω. Σὲ λίγο τὰ περίφημα κείνα ψάρια ὡς τὴ μέση τους εἶτανε λασπωμένα καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ ἀπάνου, ὡς τὸ κεφάλι, ἀλευρωμένα, κάτασπρα! Τί νὰ κάνω; θέλανε σωστὴ μπουγάδα! Ἐχρῶ καὶ ποδιές

καὶ πανταλόνια, πᾶνω τὰ ψάρια μ' ἀπόραση καὶ ἀνοίγοντας ὅλη τὴ βρύση τὰ βαστῶ ἀπὸ κάτω νὰ ξεπλυθῶν· δὲν πέρασε πολὺ ὥρ' καὶ κάποιος μ' ἀρπάχει ἀπ' ταῦτ' καὶ τὸ στρεφογυρίζει, τὰ ψάρια πλάτ' μου πέφτουνε κατὰ χεῖρα! — Βρέ, θεοσκοτωμένο, τί χάλιχ εἶν' αὐτὰ; μωρὲ αὐτὸ νὰ τὸ ψῶνιο σου, παναθεμά σε!... Πῶ ἀρχίζω τὰ κλέμματα; εἰ, εἰ, εἰ... σὺ δὲ μούπες νὰ σὺ πᾶρω μεγάλα ψάρια; εἰ, εἰ καὶ τώρα μὲ χτυπᾶς! Πῶ τρώμαζα νὰν τὰ φῶ!... Τί νὰ πῇ καὶ ἡ μάνα μου ἡ κακομοίρα, ποῦφταιζε καὶ αὐτὴ πιστεύοντας πὺς ἔγινε νοικοκύρης! Μὲ πήρε μέσα λούττα, ποδιὰ, ρανέλλα, πουκαμισο, ὅλα τὰ νερὰ τὰ πέρασε· μὲ τίς ἐβρεξε καὶ αὐτὴ τὴ πρῶτα καὶ ὅστερ' μ' ἄλλαξε, ἀφίνοντάς με νηστικό τὸ μεσημέρι γὰ νὰ βρῶ γνῶση. Γὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ὅσοι μας μύνανε νηστικοί, ἀφοῦ τὰ ψάρια μου, ὅπως καταντήσανε, πέταχτήκανε στὶς γάτες!...

— Περίφημα τὰ κατάρρες, γιαντρούλη μου, ἀπὸ μικρὸς ἔκανες τὰ ὀκατὰ σου — εἰπ' ἡ κυρία Σεβαστὴ γελῶνας.

— Τώρα, ὅστερ' ἀπὸ... πότ' εἶναι; ἐξήντα τρία σωστὰ χρονάκια...

— Ἀ! μὰς ἔρχηται τὰ δέκα...